

POLITIK & SAMHÄLLE

DE FLESTA AV OSS ÄR KANSKE GENERELLT MEDELMÅTTIGA

Bredd - Därför lyckas generalister i en specialiserad värld (övers. Bitte Wallin)

David Epstein

Volante

345 sidor

ISBN 9789189043527

Av Patrik Lindenfors | Respons 2/2021 | Läst recension | 10 min läsning

David Epstein konstaterar att många som lyckats inom ett givet fält har ägnat sig åt en bredd av aktiviteter och specialiserat sig sent i karriären. Slutsatsen är att generalister lyckas bäst, även i en specialiserad tid som vår. Epstein fokuserar på förutsättningarnas roll, men i slutändan kommer man inte undan frågan om hur de medfödda egenskaperna spelar in. Alla har kanske inte en talang att upptäcka.

HUR GÖR MAN för att bli framgångsrik inom ett fält? Vad förenar individer som lyckats som till exempel idrottare, musiker, forskare, uppfinnare eller entreprenörer? Det vill David Epstein upplysa om i sin bok *Bredd – Därför lyckas generalister i en specialiserad värld*.

Märkte ni hur försåtligt de två inledande frågorna är formulerade? Det verkade kanske som om det är två olika sätt att ställa samma fråga, men det är de inte. Den första frågar vad en person måste göra för att lyckas. Den andra handlar i stället om vad de som nått framgång har gemensamt. Att försöka förstå hur man lyckas genom att bara se på dem som redan lyckats är som att försöka förstå vem som håller sig frisk och vem som blir sjuk genom att bara undersöka friska personer. Vill man veta hur man gör för att nå framgång inom ett fält kan man inte bara se på de redan framgångsrika.

Förutom första kapitlet handlar *Bredd* nästan uteslutande om människor som lyckats. Vad har de gemensamt? Det är onekligen en intressant fråga i sig, men svaren går inte att använda som guide för den som vill lära sig hur man når framgång, eller för att till exempel reformera skolan. Med detta tillkortakommande ur vägen, vad säger forskningen om framgångsrika människor?

Ett sätt att beskriva vad som förenar människor som lyckats är att det handlar om gener och miljö i interaktion. Framgångsrika människor föds med användbara talanger och utsätts sedan för rätt utmaningar för att utveckla dessa. Medfödda egenskaper lämnar Epstein dock därhän, det är förutsättningarna han undersöker – det är ju (än så länge) de som går att göra något åt.

”

Enligt både Ericsson och Epstein är det som skiljer de två grupperna skillnad i träningsmängd, men Epstein påpekar att den skillnaden uppkommer först när de framgångsrika personerna väl specialiserat sig. Men är det så konstigt egentligen?

Den svenske psykologen K. Anders Ericsson har också undersökt vilka förutsättningar som leder till verklig expertis inom olika fält. Enligt Ericsson handlar det om träning, mer träning och ytterligare träning, inom det man specialiserat sig på. Det är från Ericsson vi har den så kallade 10 000-timmarsregeln, idén om att det krävs 10 000 timmars träning under 10 år för att bli expert på något, oavsett om man har talang eller inte. Med exempel som den geniale

schackspelaren Bobby Fischer och popbandet The Beatles har hans forskningsresultat fått stor allmän spridning, inte minst genom journalisten Malcolm Gladwells storsäljande böcker *Blink* och *Outliers*. Men stämmer tesen verkligen?

EPSTEIN HÄVDAR i stället att det är generalister som lyckas bäst, även i en så pass specialiserad tid som vår. Medan många har hört talas om Tiger Woods närmast maniska fixering vid golf från en väldigt tidig ålder har förmodligen färre hört talas om Roger Federers mer vinglande väg till tennisens toppskikt. Federer spelade under uppväxten badminton, handboll, tennis, basket och fotboll. Han specialiserade sig relativt sent på tennis och framhåller själv att hans mångfald av erfarenheter gett honom en fördel gentemot motståndare som specialiserat sig tidigt.

I de undersökningar där man faktiskt gör jämförelsen mellan människor som nått framgång och de som inte gjort det har Ericsson kommit fram till att de som lyckats ägnat mer tid per vecka åt specialiserad, målmedveten träning än de senare. Epstein konstaterar ungefär samma sak, men också att de som lyckats ägnat sig åt ett bredare urval av verksamheter tidigt i livet och specialiserat sig först sent i karriären. Enligt både Ericsson och Epstein är det som skiljer de två grupperna skillnad i träningsmängd, men Epstein påpekar att den skillnaden uppkommer först när de framgångsrika personerna väl specialiserat sig. Men är det så konstigt egentligen? Märker man att man är bra på något så är det klart att det blir roligare att öva och träna på det. Märker man å andra sidan att mer träning inte ger några ytterligare framsteg lägger man förstås av.

Det finns exempel på tidig specialisering som Tiger Woods och systrarna Williams, men i de flesta fall verkar det i stället handla om att barn efter mycket provande och letande till slut hittar sin talang och först då börjar fokusera maniskt på den. Utifrån detta argumenterar Epstein för vikten av att vara generalist och prova många saker. Men lärdomen kan lika gärna handla om att många har en talang för något och det handlar om att hitta detta något och sedan fokusera på det. Den som finner sin talang redan tidigt vinner på tidig specialisering, medan de som hittar den sent givetvis har en längre period av generellt letande bakom sig.

Man kommer i slutänden inte undan frågan om alla har en talang att upptäcka. Kanske är de flesta av oss helt enkelt generellt medelmåttiga från födseln? Det är ju väldigt få förunnat att bli världsledande inom något alls. Och tänk om man har talang inom ett fält som inte finns? Vilken chans hade Tiger Woods och Roger Federer haft att lyckas innan välreglerade bollsporter uppfunnits och blivit en väg till framgång? Rimligtvis finns det många talanger runt oss som inte har någon korresponderande aktivitet att lyckas inom.

HUR DET ÄN är så är det befriande att läsa om vikten av att vara generalist efter att länge matats med vikten av fokus och specialistkompetens. Men Epstein kan förstås inte bortse från alla exempel på specialister som också lyckas väl med sina värv. Så hur syr han in det i sin berättelse?

Han citerar fysikern och matematikern Freeman Dyson som formulerade det så här, om "fåglar" och "grodor" inom matematiken:

Fåglarna flyger högt upp i luften och har en bred överblick över matematiken, ända bort till horisonten. De ser helst till begreppen som förenar våra teorier och länkar ihop skiftande problem från olika delar av landskapet. Grodorna håller till i leran nedanför och ser bara blommorna som växer omkring dem. De ser helst till detaljerna som utmärker varje enskilt objekt och löser ett problem i taget. Det är dumt att påstå att fåglar är bättre än grodor eftersom de kan se längre, eller att grodor är bättre än fåglar för att de ser mer på djupet. Vi behöver fåglar och grodor som arbetar tillsammans med att utforska den.

Världen är både bred och djup och vi behöver därför både specialister och generalister. Vilket som är viktigare vid vilken tidpunkt beror på omständigheterna och vilket problem det handlar om.

Som forskare finner jag de här avsnitten om forskning och uppfinning intressantast. Här visar Epstein, återigen genom att rada upp positiva exempel, att problemlösning ofta handlar om att tillämpa kunskaper från ett område på ett annat. Newton förklarade en viktig aspekt av universum genom tankesprånget att samma osynliga kraft som verkar på ett äpple som faller till jorden också är den kraft som gör att planeter snurrar kring solen. Och många verkligt bra forskare verkar onekligen ha väldigt bred kunskap.

Visste ni till exempel att det är 22 gånger vanligare att en Nobelprisvinnande forskare är utövande musiker, skulptör, målare, grafiker, träsöldare, mekaniker, glasblåsare, poet eller författare, än att andra forskare är det. Man kan tycka att dessa Nobelprisvinnare slösar med sina förmågor genom att inte ägna sig åt forskningen på heltid, men i realiteten, menar Epstein, släpper de genom sina sidoaktiviteter fram och stärker kreativiteten.

Epstein menar att många problem löses bäst med det som kallas lateralt tänkande, ett begrepp som myntades 1967 av psykologen Edward de Bono i boken *The Use of Lateral Thinking*. Begreppet är litet vagt, men det handlar i princip om att använda oväntade och ovanliga angreppssätt för att lösa problem. Man kan tillämpa lärdomar från ett fält på ett annat, prova mer eller mindre galna och provocativa idéer, eller försöka formulera så många olika tänkbara lösningar på ett problem som möjligt.

”

Det finns en fruktansvärd arrogans hos människor som tror att de förtjänat sin framgång. Både talang och omständigheter är något man får, inget man skapar själv.

Men här finns en fälla. Många av oss forskare får då och då mail från människor som påstår sig ha knäckt något problem eller motbevisat en viktig teori inom våra fält. Jag har flera gånger plågat mig igenom påstådda motbevis mot evolutionsteorin, inte sällan av människor som inte ens orkat sätta sig in i teorins grunder eller missuppfattat fundamentala delar av den. Galileos

och Einsteins idéer betraktades måhända som galna av vissa under sin samtid, men det betyder faktiskt inte att alla galna idéer är av Galileos och Einsteins kaliber – tvärtom faktiskt, de flesta idéer som betraktas som galna är det också.

MEN HUR SKA man då göra för att lyckas – går det att hitta någon universell förståelse för hur man blir framgångsrik? Efter att ha läst Epstein och en del andra böcker i ämnet vill jag hävda att Leo Tolstoj ha kommit sanningen närmast. Han inledde berömt Anna Karenina med meningen ”Alla lyckliga familjer liknar varandra, varje olycklig familj är olycklig på sitt eget vis.” Samma sak verkar gälla för framgång: alla framgångsrika individer har haft turen att födas med en grundläggande talang som gjort att de dessutom svarat bra på övning, träning och hårt arbete. De har också haft turen att inga oöverstigliga hinder hamnat i deras väg. Misslyckas kan man däremot göra av många olika anledningar.

”Det är bara att jobba hårt”, tipsar de vilkas hårda jobb gjort att de nått framgång, något som motsägs av alla dem som trötlöst slitit hårt för skitlöner hela livet. ”Det är bara att plugga hårdare och mer effektivt”, råder de som lyckats genom att plugga hårdare och mer effektivt, men inte de som kämpat trötlöst med ett ämne utan att det någonsin ”klickat”. ”Det är bara att satsa på det man älskar”, säger de som lyckats med sin passion, något som trött kan avfärdas av dem som genuint älskat en konstform, men inte haft tillräcklig talang eller aldrig riktigt fått chansen.

Det finns en fruktansvärd arrogans hos människor som tror att de förtjänat sin framgång. Både talang och omständigheter är något man får, inget man skapar själv. Har du lyckats bra i livet? Grattis. Var nu litet ödmjuk och hjälp dem som inte haft samma tur.

Patrik Lindenfors

Patrik Lindenfors är forskare vid Institutet för framtidsstudier. [Läs alla texter](#)